

וקראת לשבת עיונג

אלון תרני בפאכע באקדע ובסולת פלאו

גליון מס' 659

פרשת עקב

כ"ג אב התשפ"ב

טל': 054-8457834 | לקבלת העלון בדוא"ל: alon102010@gmail.com

לעינ שאלו בן סליבה ע"ה | לעינ שלמה יחיאל בן שבע ע"ה | לעינ יצחק בן מישה אסתר ע"ה | לעינ שמעון בן חביבה ע"ה | לעינ רחל שנהיה בת מנוחה ע"ה

לע"נ מרן רשכבה"ג שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים זצוק"ל

לאורו נלך

קווים מדמותו המופלאה של מרן מלכא, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

תקציר מגליון קודם: סיפר הגר"ד על הרב ברוך בן חיים זצ"ל, שהיה ידידו של מרן זצ"ל, שביום מן הימים לקה בהתקף לב חמור מאוד, והיה ללא הכרה שמונה חדשים, והרופאים נואשו עד שהציע עסקן רופאי שפרופסור מסויים יוכל להביא מזור בס"ד לרב בן חיים, אך הפרופסור המדובר טען שהוא עסוק, הגר"ד יוסף הציע שהוא ידבר עמו בשם מרן שליט"א.

ממשיך הגר"ד שליט"א בסיפורו: בהסכמת המשפחה הרמתי טלפון לרופא. הצגתי את עצמי כבנו של הרב עובדיה ואמרתי לו, שאבא מבקש שיבוא לטפל בחכם ברוך.

תגובתו היתה מפתיעה: "מחר יש לי כמה שעות, אני מוכן לבוא אז". אף מלה על עומס, שום סימן של חוסר הסכמה. והוא אכן הגיע. בדק ביסודיות את הרב ברוך מכף רגל ועד ראש, אסף את הרופאים והציג תוכנית טיפולים מקיפה שבנה עבורו, ובחסדי שמים תוך שבועיים פקח הרב ברוך בן חיים את עיניו, התאושש, ולבסוף הבריא וחי עוד שלוש שנים בהן הרביץ תורה לעדרים בניו יורק.

בתחושה עמוקה של הכרת הטוב באו בני המשפחה להציע תשלום לרופא, אך הוא סרב.

"האם הפרופסור מכיר את הרב עובדיה?" שאלוהו. "לא ממש מכיר" - השיב - "אבל אספר לכם מה קרה לי. לפני כמה שנים נפצע בני בפיגוע בארץ. הוזעקתי מיד, עזבתי הכל ובאתי אליו, אך לא היה בכך להושיעו, מצבו היה קשה, אני כרופא ידעתי זאת גם בלי לשמוע את הדברים מהרופאים".

"רצתי לכותל להתפלל עליו, אחר כך באתי לביתו של מרן, הסיפור נגע לליבו ומיד ביקש מנהגו להסיעו לבית החולים. הוא עמד ליד מיטת בני, בכה, אמר כמה פרקי תהלים והתפלל עליו, בחסדי שמים ראינו ניסים גדולים וברוך ה' בני החלים. "אתם מבינים?! הרב עובדיה לא הכיר אותי ולא ידע מי אני, פשוט נגע לליבו שהבן שלי נמצא במצב קשה, איך לא יגע ללבי בקשה שהוא מבקש ממני? איך אוכל להתעלם כשהוא מפציר בי לטפל בחבירי?"

כשסיפרתי את הדברים לאבא זצוק"ל אמר: על זה נאמר "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו". כשהלכתי לבקר את בנו לא חשבתי שהפעולה הזו תציל את חייו של ידידי הרב ברוך בן חיים זצוק"ל.

בפתח הגליון

ברכה"ג אלון תרני ואלק שליט"א

זהירות, שדה מוקשים!

סח יהודי ישיש: לפני שנים רבות נסעתי לשבות בצילו של הרבי מקלויזנבורג זצ"ל. כשהגעתי, מצאתיו קורא את הפרשה "שניים מקרא ואחד תרגום". היה קורא בהטעמה, ומפרש לעצמו את הפסוקים בלשונו. חווייה בלתי נשכחת. הגיע לפסוק: "ואכלת את כל העמים אשר ה' אלקיך נותן לך, לא תחוס עיניך עליהם ולא תעבוד את אלהיהם, כי מוקש הוא לך. עצר, הניד ראשו כמשתומם, וחזר שוב על הפסוק, מלה במלה, קורא ומתרגם לעצמו. לבסוף לא כבש את תמיהתו, וקרא: "הפלא ופלא! לא תעבוד את אלהיהם - כי מוקש הוא לך. ואם העבודה הזרה לא היתה מוקש, כלום מותר היה לעובדה?!"...

אכן, הערה נפלאה! מדוע צריך הכתוב לתת טעם לאיסור עבודת אלילים? ועוד, הלא הלכה פסוקה היא שעבודה זרה אסורה אפילו אם אינה מוקש, אפילו אם על ידה יכול האדם להציל עצמו - יהרג ואל יעבור! בדברי התורה שאמר על שולחנו - סיפר האישי - העלה הרבי את השאלה, והשמיע תירוץ על דרך הפילפול במשך ארבע שעות!

ומה אמר, מה תירץ? "מי יכול לזכור", ענה האישי...

אכן כן, זו הסיבה שבגללה נמנעו גדולי ישראל מלעיין בספרי פילוסופיה וחקירה שנכתבו על ידי רבותינו, כ"מורה נבוכים" ועוד. אמנם יש שם תשובות נפלאות לכל השאלות, תשובות בנויות לתלפיות, נסמכות על שורה של הקדמות וסידרת הוכחות מוצקות. אבל דוקא משום כך עלולה התשובה המורכבת להשכח, ולא יזכרו אלא את השאלה...

אין אנו יודעים איפוא מה תירץ הרבי מקלויזנבורג זצ"ל, אבל דומה שיש תשובה פשוטה לשאלה. תשובה שהופכת את הפסוק לאקטואלי לגבינו, פסוק של הכוונה והדרכה לכל אחד מאיתנו. ודאי, איסור עבודה זרה הוא החמור שבתורה, נשנה למעלה מחמישים פעמים, ואסור בכל תנאי. אף אם יבוא נביא אמת ויאמר שנצטווה בהוראת שעה, באופן חריג, שיעבדו עבודה זרה, ויתן על כך אות ומופת - נדע כי שקר בפיו, ונהרגהו! אבל אלו שעבדו עבודה זרה ייחסו לה כוחות עליונים, טענו שאם מקטירים לכוכב פלוני, למזל פלוני, ניתן לשאוב את השפעתו וליהנות מסגולתו - לעושר, לאושר, לברכה. ולכאורה, הביאו לכך הוכחות: הנה, עבדו לעבודה זרה פלונית, וירד מטר. לפלונית, והבריאו, לפלונית - וקיבלו שפע טובה. יתכן איפוא שיהיו אנשים שיאמרו: "נכון, זה אסור - אבל זה כדאי ומשתלם. נעבור על האיסור, כדי להרוויח את הרווח".

לפיכך בא הבורא ומהיר: "לא תעבוד את אלהיהם - כי מוקש הוא לך". דע לך שאין מרוויחים מאיסורים, והפירות שתקטוף יהיו פירות באושים! שלוש שנות נסיון מר הוכיחו זאת באין סוף הוכחות: לא היה אדם שהרוויח מעבירה!

יתכן וזו נראית הדרך הקלה, הדרך הקצרה לרווח מהיר. אבל זו דרך העוברת על פני שדה מוקשים: "לא תעבוד את אלהיהם, כי מוקש הוא לך". והלא אף בדברים שאינם אסורים מן התורה - כגון עשיית מלאכה שעה ורבע לפני כניסת השבת - אמרו חכמים שהעובד באותה

שעה לא יראה ברכה מאותה מלאכה. קל וחומר למי שחושב להרוויח מעבירה ממש! סיפר אדם, מעשה שהיה. תמיד נהג לסגור את עסקו בימי חול המועד. פעם הגיעה הזמנה דחופה, במחיר טוב. החליט שלא לוותר עליה, התעלם ממחאותיה של רעייתו, עבד בקדחתנות וסיפק את הסחורה. כדאי, אמר לאשתו, הרווחנו כך וכך! כעבור שבועיים נתקף בכאב שיניים עז. ניסה להרחיקו, סבל שבוע ימים כאבים נוראים ולבסוף נכנע. עבר טיפול מכאיב, עקירות וכתרים, ונדהם למראה החשבון: סכום הרווח של חול המועד, לא פחות ולא יותר. אמר לעצמו: מה הרווחתי? גם עבדתי בפרך והגעשתי את עצמי ומשפחתי, גם סבלתי כאבים אימים, וגם הקאתי את כל הרווח. נמצאתי מוכה מכל צד...

בדרך הקשה למד את מאמר חז"ל: "אמר הקדוש ברוך הוא, שימעו לי, לפי שאין אדם שומע לי ומפסיד!"

מטמונים מהפרשה

הגיגים ומעשיות

"והיה עקב תשמעון וכו'" (י, א).

זקן אחד, חסך לבנו הצעיר סך גדול של אלף זהובים. מכיון שהילד היה עדיין רך בשנים, ביקש הזקן מסוחר אחד, שיהיה אפטרופוס על בנו ועל ממונו. גידל הסוחר את הילד בביתו, וכאשר הפך לבחור, מצא לו הסוחר עבודה בחנותו. שיהיה רושם את כל הסחורות הנכנסות והיוצאות, והיה משתכר מעבודה זו למחייתו.

לימים נודע לבחור, כי אצל הסוחר מופקדים אלף זהובים השייכים לו, על כן, פנה אל מיטיבו וביקש כי יתן לו את הכסף. לשם מה לי לעבוד אצלך? אמר הבחור – והרי אני יכול לחיות בכבוד רב מן הכסף אשר שייך לי? אם ברצונך לקבל את הכסף – השיב הסוחר – אני מוכן ומזומן לתת לך, אולם, לו לעצתי תשמע, אין הדבר כדאי לך כלל וכלל, כי אם תפסיק את עבודתך ותחיה מהכסף השמור לך, לא יעבור זמן רב והוא יכלה, ולא ישאר ברשותך מאומה; על כן, המשך בעבודתך, והתפרנס ממנה כאשר נהגת עד היום, והכסף יהיה שמור לך אצלי בבטחון.

כן הוא גם הנמשל – אמר המגיד מדובנא – אצל הקב"ה כביכול "מופקדת" זכות האבות הקדושים, אברהם, יצחק ויעקב, אולם אם יתן לנו הקב"ה את זכות האבות, הלא נאכל אותה "פרוטה אחר פרוטה" עד שתכלה לגמרי... משום כך, אומר הפסוק: "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם" ובזכות זה יתן לכם הקב"ה את כל צרכיכם, ואילו זכות האבות "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך" – היא שמורה לכם בשלימות!

"ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד" (י, ב).

בתלמוד ירושלמי מסכת קידושין (פרק ד') מובא: שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל: רחמים, ביישנים וגומלי חסדים. רחמים מניין? שנאמר: "ונתן לך רחמים".

ביישנים מניין? שנאמר: "ובעבור תהיה יראתו על פניכם", זה סימן לביישן שאינו חוטא.

גומלי חסדים מניין? שנאמר: "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד". פעם אחת, נכנס בחור מישיבת חברון אל המשגיח הצדיק, רבי לייב חסמן, כדי לבקש ממנו עצה והדרכה בעבודת ה'.

בתוך הדברים, הצביע רבי לייב על כוס ריקה, שעמדה על השולחן, וביקש מן הבחור: עשה נא לי טובה, בקש מהרבנית שתמזוג לי כוס תה.

מיהר הבחור ופנה אל המטבח, כדי לעשות את אשר נצטווה. המתן רגע – עצרו רבי לייב – אמור נא, מפני מה אתה ממחר לקיים את דברי?

רוצה אני לקיים מצות "שימוש תלמידי חכמים"! ענה הבחור.

פלא פלאים! אמר רבי לייב – יש כאן מצווה ודאית מן התורה של "גמילות חסדים" להביא כוס תה לאדם זקן וחלש, ומה עושה יהודי? "מסבך" את מחשבותיו ב"שימוש תלמידי חכמים", דבר המוטל בספק אם יש כאן בכלל תלמיד חכם!...!

עולים במעלות

הגות, מחשבה ומוסר

"עקב תשמעון"

כתב ה'אור החיים' הקדוש: "ורמז בתיבת 'עקב' מידת התורה, שיהיה אדם הולך עקב לצד גודל בענווה ושפלות, ואז ישכיל לשמוע בלימודים, והוא אמרו 'תשמעון' גם בכינוי לנשמעים, לומר שבאמצעות שאדם משים עצמו כעקבים, יתגלו לו ויבין סתרי תורה".

כשעוסק בתורה, אל ילמד בזיחיות ויגמע דפי גמרא במהירות ובחופזה. התורה נלמדת במתינות ובענוות חן, עקב בצד אגודל; עוד שורה ועוד שורה, עוד משנה ועוד משנה, עד שזוכה לסיים מסכת ועוד מסכת. מי שיחטוף דפי גמרא כלאחר יד, ביהירות ובגבהות לב, מתוך ימירות להחשב 'מרא דכולא תלמודא', לא זו בלבד שלא יזכה להיות תלמיד חכם גדול, אלא יישאר עם הארץ.

אתה רוצה להיות כאחד מגדולי ישראל? קצת ענווה! זה לא בא ביום אחד. גם הם לא נהיו כך ביום אחד. עשרות שנים הם עמלו ויגעו בתורה במסירות נפש, לא נתנו שינה לעיניהם ולעפעפיהם תנומה, הקריבו חלבם ודמם על התורה, עד שהתעלו במעלותיה ונעשו שליטים על התורה כמלך בגדוד.

אי אפשר לזכות לתורה בלי ששקועים ועמלים בה ולומדים במסירות נפש ובהתמדה – "קור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו" (בראשית ה, כב). היו יהודים שגם כשעמלו לפרנסתם, ראשם היה שקוע בלימוד, כל רגע פנוי היה מנוצל ללימוד. "יגיע כפיך כי תאכל" (תהלים קכח, ב), הכפיים עסוקות במלאכה, אבל הראש שקוע בתורה.

מסופר על הרב שמואל קורקוס זצ"ל ממרקש, שהתפרנס מחנותו הקטנה. בשעות היום היה יושב בחנותו, וכשהיה תלמיד חכם נקלע לחנות, תכף ומיד היה רבי שמואל עוזב את הלקוחות, ומתחיל לדבר אתו בלהט בדברי תורה. מרוב הליטותו הוא שקע עמו בסוגיות עמוקות במרחבי הש"ס, ושכח שהוא נמצא בחנותו, ועליו לשרת את לקוחותיו...

בגיל אחת-עשרה, כשעליתי לארץ לבדי, בלי הוריי, הלכתי לקטיף כותנה במושב 'כיני' שליד שדרות. זכורני שאנשי המושב, עולים חדשים מתימן, היו באים לשדה מעוטפים בטליתות, ותוך כדי קטיף הכותנה היו מתפללים בלימוד. תכף ומיד לאחר שסיימו את הקטיף, היו שבים לעסוק בתורה – משניות, גמרא, רמב"ם.

כך זוכים לתורה, על ידי עמל התורה בענווה ובשפלות רוח, עקב בצד אגודל. וכשאדם זוכה לכך, לא זו בלבד שאינו מזיח דעתו, אלא אדרבה, ענוותנותו גדלה ומתעצמת – "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה... ומלבשתו ענווה".

התורה "מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים", ומלבד מה שלמד ויגע – "מגלים לו רזי תורה" (אבות שם, א), הוא זוכה לנ' שערי בינה – "תשמעון". זהו שכרו של הלומד תורה מתוך ענווה. שפלות הרוח ונמיכות הנפש רוממו והגביהו אותו גבוה מעל גבוה, אל עולמות תמימים וטמירים של סתרי תורה.

ביני לבני

הרה"ג פנחס ברייער שליט"א מח"ס "לגדל" על חינוך ילדים

ביקורת (ב)

בהמשך לגיליון קודם הבאנו ארבע סיבות שחז"ל אומרים בענין תוכחה ונסכס:

- שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו. בניגוד לטבע האנושי ולנטייה הטבעית, בכל פעם שמוכיחים על עניין מסוים חשים צורך לחזק ולתגבר את ההערה הנוכחית על ידי חזרה ואזכור של כל העוולות שעשה מיום עומדו על דעתו. יש בהנהגה זו שתי טעויות. הראשונה, הילד מרגיש שמנסים לתפור לו תיק והיות ואין מספיק 'בשר' באירוע הנוכחי, מוסיפים עוד מהגורן ומהיקב. שנית, הילד רואה שאין שכחה ומה שלא יעשה וכמה שלא ישנתה תמיד נזכור לו את המעידות מהעבר, וחבל. גם אנו לא אוהבים שמזכירים לנו עוונות ראשונים, וכך אנו גם מבקשים מבורא עולם. אם הערנו כראוי פעם אחת והדברים הובנו, אין תועלת בחזרה על הדברים, היא רק מחלישה ומייאשת.
- שלא יהא חבירו רואה ומתבייש ממנו. חובה לשמור על כבודו של הילד, גם במצב בו אנו חייבים להוכיחו, אדם אינו חש בוח בפני מי שראהו ויודע על קלקלתו. משה רבנו העדיף לחכות עד יום מותו ורק אז להוכיח, והכל כדי לשמור על כבודם של ישראל, שלא יראו

אותו שוב לאחר התוכחה ויתביישו. כמה חשוב להקפיד על כבודו של הילד. גם כשהוא חייב לקבל תוכחה, זה אינו חייב להיות לעיני כולם אין כאן עניין של פרסומי ניסא. לפעמים כשהערה השפילה את הילד, הוא עסוק באיסוף שברי כבודו האבוד ואינו פנוי להתייחס כלל לנושא אותו ניסו לחנך. למעשה, עניין זה מוזכר במפורש במצוות תוכחה בתורה: 'הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תישא עליו חטא', דרשו חז"ל שנקפיד לא לביישו ברבים.

- שלא יהא בליבו עליו. אדם לפני מותו נטול אינטרסים, הוא באמת מתכוון נטו לתועלת העניין. חשוב שהילד ירגיש שאנו באמת כואבים את העניין ולא מונעים מתסכולים אישיים. לפעמים ילד שובר כלי יקר ערך או גורם לנו בושות ואנו מעירים מתסכול ולא מנקודת האמת. מטרת הערה אינה בניה אלא שחרור קישור, תוכחה מסוג זה רק הורסת.
- כדי שיפרוש ממנו בשלום. לפני המוות אדם מבין שהמוכיח מתכוון לטובתו ולכן הוא מקבל את הדברים ואינו כועס. כמה חשוב שגם במצב בו היינו חייבים להעיר נשתדל לפרוש בשלום, לא להפוך ליריבים. נשדר לילד אהבה מוסתרת בתוכחה המגולה, נראה לו שאנו מבינים שזה היה שגגה ובמהותו הוא אינו כזה, נקפיד שיפרוש מהתוכחה בשלום, אחרת הילד נתפס לחשיבה ששונאים אותו ומחפשים אותו ואין שום תועלת בתוכחה. נקפיד להעיר כשאנו רגועים, לא מתוך כעס, שאז קיים הכלל הידוע שהבא לכלל כעס - בא לידי טעות!